

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Nadere Kaderstelling Cultuur- en erfgoedprogramma 2025-2028	TELEFOONNUMMER	+31652769545
		E-MAILADRES	Rosalie.verburg@provincie-utrecht.nl
DATUM	26-09-2023	DOMEIN/OPGAVE	SLO
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1070387110-323	TEAM	CER
VAN	Rosalie Verburg	PORTEFEUILLEHOUDER	Van Muilekom
BIJLAGE	Nadere Kaderstelling Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed 2025-2028		

Gevraagd besluit:

De 'Nadere Kaderstelling Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed 2025-2028' vast te stellen als aanvulling op de kaders uit de Omgevingsvisie voor het onderdeel Cultuur & Erfgoed.

Inleiding

Met het provinciale cultuur- en erfgoedbeleid dragen we bij aan de bloeiende regio Utrecht. In onze provincie hebben we de grootste dichtheid aan cultuurhistorisch erfgoed en een bruisend cultureel leven met veel jonge makers. Er zijn onder andere 5855 rijksmonumenten, 77 bibliotheekvestigingen, 45 streekmusea, 27 culturele festivals, UNESCO Werelderfgoed sites, diverse grote (regionale) podia, musea, maritiem erfgoed en kunstopleidingen. Cultuur en erfgoed dragen daarmee bij aan de brede welvaart en de identiteit van onze provincie. Dit maakt de provincie aantrekkelijk om te wonen, werken en ontspannen.

Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed

De provinciale langjarige ambities op het gebied van cultuur & erfgoed zijn vastgelegd in het hoofdstuk 'Levend landschap, erfgoed en cultuur' van de [Omgevingsvisie](#). Het beleid wordt elke 4 jaar uitgewerkt in een Cultuur- en erfgoedprogramma. Op dit moment is er voor de Hollandse Waterlinies nog een apart programma. In de nieuwe beleidsperiode 2025-2028 worden beide programma's geïntegreerd tot één Omgevingswetprogramma. Ter voorbereiding hierop leggen we de 'Nadere Kaderstelling' aan u voor, waarin de inhoudelijke aanvullingen op de ambities uit de Omgevingsvisie zijn opgenomen. In de Commissie BEM d.d. 6 september 2023 heeft u een toelichting gekregen op het proces van deze 'Nadere Kaderstelling', omdat het Cultuur- en erfgoedprogramma één van de eerste grote Omgevingswetprogramma's is die volledig wordt opgesteld aan de hand van de [nieuwe werkwijze](#) voor programma's onder de Omgevingsvisie.

Nadere Kaderstelling

De Nadere Kaderstelling is een optionele stap in de nieuwe werkwijze, aangezien de hoofdlijnen van het beleid reeds in de Omgevingsvisie staan en vaak afdoende zijn. Voor Cultuur & Erfgoed is in januari 2023 door PS het besluit genomen om wél te kiezen voor een Nadere Kaderstelling. Dit geeft u als PS de mogelijkheid mee te denken over de inhoudelijke kaders. Ook is er sprake van relevante ontwikkelingen die effect hebben op het beleid en daarmee op de inhoudelijke kaders van het uit te werken programma. Dit betreft onder meer het Coalitieakkoord en eerder ingediende moties en initiatiefvoorstellen. In bijgaande Nadere Kaderstelling zijn alle voorgestelde aanvullingen opgenomen. Gezamenlijk vormen de Omgevingsvisie en de Nadere Kaderstelling de inhoudelijke

basis voor het nieuw te ontwikkelen cultuur- en erfgoedbeleid. Het is geen financiële kaderstelling; eventuele wijzigingen in de middelen komen terug in de P&C cyclus van 2024. De Nadere Kaderstelling is opgesteld in de vorm van een 'aanvullingen-tabel' zodat u in één oogopslag kunt zien welke aanvullingen op de Omgevingsvisie het betreft. Met dit Statenvoorstel lichten we de voorgestelde aanvullingen in de bijgaande Nadere Kaderstelling inhoudelijk toe.

Toelichting

In de Omgevingsvisie is opgenomen dat het provinciale cultuur- en erfgoedbeleid enerzijds gericht is op het leveren van een bijdrage aan een aantrekkelijke leefomgeving, waarin we erfgoed waarde geven voor de toekomst, en anderzijds op een sterke culturele infrastructuur, waarin iedereen kan meedoen. Dit vertaalt zich in een breed palet aan onderwerpen, van archeologie tot bibliotheken, en van cultuureducatie tot monumenten, vormgegeven in 7 meerjaren(hoofd)doelen. Deze doelen zijn uitgewerkt in het beleidsprogramma '['Voor Jong en Altijd' 2021-2024](#), waar we in nauwe samenwerking met partnerorganisaties, gemeenten, rijk en de sector uitvoering aan geven. De ambities op het gebied van de Hollandse Waterlinies zijn tot nog toe verwerkt in een eigenstandig uitvoeringsprogramma '['Van Verdedigingslinie naar Inspiratiebron 2021 -2024'](#). Vanaf de komende beleidsperiode 2025-2028 worden beide programma's geïntegreerd in één programma, aangezien de UNESCO-status voor de Hollandse Waterlinies is verkregen en daarmee het instandhouden, beheren en uitdragen van het Werelderfgoed een structurele taak is geworden. De huidige beleidsperiode van het Cultuur- en erfgoedprogramma is met één jaar verlengd tot en met 2024 om één en ander goed te kunnen integreren en om de ambities van het nieuwe coalitieakkoord mee te kunnen nemen in de uitwerking van het nieuwe beleid.

Stand van zaken

De uitvoering van het lopende beleid ligt op schema, blijkt uit de [evaluatie](#) die in het najaar van 2022 door adviesbureau 'DSP-groep' is uitgevoerd. Ook hebben we in de afgelopen beleidsperiode op uw verzoek een flink aantal nieuwe thema's en initiatieven uitgewerkt zoals streekmuseumbeleid, maritiem erfgoed, de maatschappelijke bibliotheek, trage paden, restauratie van grote monumenten, het versterken van de culturele regio en cultuureducatie in het voortgezet onderwijs. En we hebben gezamenlijk met andere overheden en fondsen een succesvol corona-Steunpakket voor de sector opgezet. De provincie Utrecht wordt landelijk gezien als voorbeeld voor samenwerking en innovatie in de cultuur- en erfgoedsector.

Tegelijkertijd werken we als provincie aan grote maatschappelijke opgaven die, omdat ze allemaal om ruimte vragen, elkaar raken en soms ook schuren. Hierdoor kan erfgoed soms op gespannen voet staan met andere provinciale opgaven. Door erfgoed tijdig te betrekken bij (omgevingsgerichte) processen en als aanjager in te zetten, kunnen eventuele tegengestelde belangen vroegtijdig op tafel komen en waar mogelijk omgebogen in kansen. Bij de uitwerking wordt dit meegenomen.

Coalitieakkoord

Onlangs is het nieuwe coalitieakkoord 2023-2027 '['Aan de slag voor Utrecht'](#) gepresenteerd. In hoofdstuk 9 'Levend Landschap, erfgoed en cultuur' zijn de ambities voor erfgoed en cultuur opgenomen. Enerzijds wordt de belangrijke bijdrage van cultuur en erfgoed aan het aantrekkelijke leefklimaat van de provincie onderschreven, anderzijds worden ook knelpunten zoals de druk op de ruimte benoemd. Concreet wordt voorgesteld om in te zetten op het bestendigen van een aantal onderwerpen die in de afgelopen beleidsperiode zijn uitgewerkt zoals streekmuseumbeleid en maritiem erfgoed. Ook is een aantal nieuwe aandachtspunten geagendeerd zoals immaterieel erfgoed, de Fair Practice Code en bibliotheken in kleine kernen. Extra middelen worden gereserveerd voor onder andere de restauratieopgave van monumenten, cultuureducatie, laaggeletterdheid en de Fair Practice Code. Ook voor de nieuwe structurele taken van de Hollandse Waterlinies zijn middelen gereserveerd. De uitwerking van de ambities uit het Coalitieakkoord worden dit najaar verder geduid in de Strategische College Agenda. De uitwerking van het Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed 2025-2028 wordt hierbij betrokken.

Nieuwe beleidsperiode

Voor de komende beleidsperiode 2025-2028 werken we in het vierde kwartaal van 2023 het nieuwe Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed uit, in samenspraak met alle relevante stakeholders. Als kader voor het nieuwe beleid geldt hoofdstuk 7 uit de Omgevingsvisie 'Levend landschap, erfgoed en cultuur'. De langjarige ambities uit de Omgevingsvisie zijn nog steeds actueel en bieden goede handvatten voor het nieuw op te stellen beleid. Daarnaast is sprake van een aantal ontwikkelingen, die om een uitbreiding, aanpassing of structurele inbedding van het beleid vragen. De voorgestelde aanvullingen zijn opgenomen in de Nadere Kaderstelling (bijlage) en komen voort uit:

Aanleiding	Input
Coalitieakkoord 2023-2027	<ul style="list-style-type: none"> • Bestendiging van: streekmusea, festivals, maritiem erfgoed, maatschappelijke bibliotheek en samenwerking sector. • Nieuwe aandachtspunten: (maatschappelijke) herbestemming monumenten, immaterieel erfgoed (waaronder slavernijverleden), bibliotheken in kleine kernen, uitbreiding educatie in voortgezet- en speciaal onderwijs, deskundigheidsbevordering, codes en aandacht voor diverse bevolkingsgroepen. • Extra middelen voor: restauratieachterstand monumenten inclusief verduurzaming, cultuur- en erfgoedaanbod in relatie tot bevolkingsgroei, fair practice codes. Onder de Sociale Agenda zijn extra middelen voor laaggeletterdheid beschikbaar gesteld. • Middelen voor de structurele taken voor het instandhouden, beheer en uitdragen van het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies • Zorgen dat cultuur- en erfgoedaanbod voor iedereen beschikbaar en bereikbaar is. • Ruimte voor gebiedsontwikkelingen bij erfgoed, met behoud en inpassing van het erfgoed. Cultuur en erfgoed als inspiratiebron. • Knelpunt: "Door de groei van de bevolking en de ruimte die nodig is voor de grote opgaven, staan de kwaliteiten van het landschap, erfgoed en cultuur onder druk."
Trends & ontwikkelingen (zie Verkenning)	<ul style="list-style-type: none"> • Arbeidsmarktkrapte (bij gemeenten, maar ook bij sector zelf) • Klimaatverandering • Bevolkingsgroei en vergrijzing • Geleerde lessen van het Steunpakket: deskundigheidsbevordering voor een wendbare en weerbare sector, fair practice/fair pay, innovatie, digitalisering, samenwerking sector
Veranderingen in Rijksbeleid, nieuwe bestuurlijke afspraken en andere ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Ratificatie van het Europese Verdrag van Faro • UNESCO Werelderfgoed status van de Neder Germaanse Limes en de Hollandse Waterlinies • Zorgplicht Bibliotheken [link] • Ruimtelijk Voorstel [link] • Capaciteit en deskundigheid erfgoed bij gemeenten [link] • Verwachte bezuinigingen bij gemeenten vanaf 2026
Uitdagingen waar de provincie voor staat [zie: Overdrachtsdocument]	<ul style="list-style-type: none"> • Grote (transitie)opgaven: klimaat, de ontwikkelingen in het landelijk gebied, wonen en mobiliteit • Verwachte bevolkingsgroei • Druk op de ruimte
Nieuwe thema's die op verzoek of initiatief van PS zijn geagendeerd	<ul style="list-style-type: none"> • Streekmuseumbeleid • Trage paden • Maritiem erfgoed • Archeologie: publieksbereik en educatie • Restauratie van grote monumenten • Cultuureducatie in het voortgezet onderwijs • Maatschappelijke bibliotheek en laaggeletterdheid • Cultuurparticipatie
Input die is meegegeven door PS bij de bespreking van de Verkenning [zie: verslag]	<ul style="list-style-type: none"> • Archeologie, maritiem erfgoed, trage paden, immaterieel erfgoed, molens, religieus erfgoed • Erfgoed en ruimtelijke ontwikkelingen • Restauratieachterstand monumenten • Divers cultuuraanbod, inclusie en toegankelijkheid • Bibliotheken en laaggeletterdheid
Conclusies en aanbevelingen n.a.v. de tussentijdse beleidsevaluatie van	<ul style="list-style-type: none"> • Samenhang cultuureducatie, cultuurparticipatie en talentontwikkeling • Verdere aandacht voor cultuureducatie in het speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs.

<p>het Cultuur- & erfgoedprogramma 2020-2023 door DSP-groep</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere verbreding naar de maatschappelijke bibliotheek • Uitwerken provinciale zorgplicht voor bibliotheken • Festivalbeleid in samenhang met beleid voor talentontwikkeling • Gemeenten stimuleren om op erfgoed meer budget, capaciteit en deskundigheid in te zetten • Meer middelen beschikbaar maken voor grote restauratieopgave • Meer inzet op verbreden van publieksbereik (digitalisering, jongeren, nieuwe doelgroepen) en op het stimuleren van erfgoedparticipatie. • Meer inzicht in de vraag van het publiek naar cultuur en erfgoed. Pilot Culturele Doelgroepenmodel in hele provincie invoeren • Werven en behouden van vrijwilligers, ook na corona, als ook stimuleren van diversiteit binnen vrijwilligersgroepen • De toepassing van de Fair Practice Code, waaronder fair practice, fair pay en diversiteit en inclusie verder stimuleren. • Innovatie: innovatiefonds verder ontwikkelen naar kennisinstituut voor uitwisseling Provincie heeft rol in het signaleren en aanjagen van vernieuwing en ontwikkeling • Blijvende inzet voor een wendbare en weerbare sector, ook na corona • De afstemming en samenwerking blijven van belang, provincie als bovenlokaal verbinder van alle partijen en netwerkfunctie voor kennis en expertise
<p>De UNESCO werelderfgoedstatus van de Hollandse Waterlinies en de Neder-Germaanse Limes [link]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Met de toekenning van de werelderfgoedstatus aan de Hollandse Waterlinies en de Neder-Germaanse Limes, heeft de provincie een nieuwe structurele taak gekregen voor het behouden, beheren, uitdragen en benutten van twee nieuwe UNESCO werelderfgoedsites

Voorstel Nadere Kaderstelling

Voorstel is om het huidige beleid zoals in de Omgevingsvisie geschetst, aan te vullen met de onderdelen die voortkomen uit bovenstaande tabel. Dit leidt tot een aantal onderwerpen die om een nadere uitwerking vragen met stakeholders ten opzichte van het huidige beleid. Dit betreft:

1. Streekmuseumbeleid, maritiem erfgoed en trage paden structureel inbedden
2. Restauratieachterstand monumenten inlopen, verduurzaming, (maatschappelijke) herbestemming
3. Ruimtelijk erfgoed, waaronder UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies, benutten en tijdig betrekken bij transitieopgaven en bij het versterken van een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving
4. (Groen) erfgoed in relatie tot klimaatverandering – klimaatadaptatie
5. Implementatie Verdrag van Faro – onder andere uitwerking erfgoedparticipatie, immaterieel erfgoed, publieksbereik/educatie archeologie
6. Bevolkingsgroei in relatie tot het cultuur- en erfgoedaanbod – toegankelijkheid voor iedereen – cultuurparticipatie inbedden
7. Maatschappelijke bibliotheek verbreden, aandacht voor kleine kernen, zorgplicht
8. Cultuureducatie verder uitbreiden in het voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs, scholierenvervoer in het kader van cultuureducatie t.b.v. bereikbaarheid voor iedereen
9. Capaciteit en deskundigheidsbevordering cultuur en erfgoed bij gemeenten aanjagen
10. Wendbaar en weerbaar houden sector d.m.v. professionalisering zoals Fair practice, marketing, vrijwilligers, digitalisering
11. Verdere versterking en uitbreiding van het netwerk – Cultuurregio Utrecht - samenwerking gemeenten en sector

Deze aanvullingen zijn tekstueel verwerkt in bijgaande Nadere Kaderstelling. Door in te stemmen met de Nadere Kaderstelling als aanvulling op de Omgevingsvisie, stemt u in met het verder uitwerken van deze onderwerpen met stakeholders. De uitwerking ziet u terug in het Ontwerp Omgevingswetprogramma in de eerste helft van 2024. De besluitvorming over het definitieve Omgevingswetprogramma vindt plaats onder voorbehoud van financiering.

Juridische en andere relevante kaders:

- Art. 145 en 158 Provinciewet
- Omgevingsvisie provincie Utrecht
- Werkwijzen programma's en projecten (PS besluit 9-2-2022)

Argumentatie:

Door in te stemmen met de Nadere Kaderstelling worden alle relevante ontwikkelingen, de input uit het Coalitieakkoord, eerder ingediende moties, lessons learned en andere elementen betrokken bij de uitwerking van het nieuwe beleid. Hiermee spelen we in op de maatschappelijke behoeften en de Utrechtse situatie. Zo blijven we zorgdragen voor een aantrekkelijke provincie waarin iedereen mee kan doen en kan genieten van cultuur & erfgoed.

Doelenboom:

Programmadoel (7): De provincie werkt aan het verbeteren van de toegankelijkheid van cultuur en de instandhouding van waardevol erfgoed, zodat inwoners en bezoekers van de provincie Utrecht hiervan kunnen leren en genieten.

Brede welvaart indicatoren:

Het voorstel draagt bij aan de brede welvaart doordat het zorgt voor een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving waar het fijn wonen, werken, leven en ontspannen is. Het beleid draagt ook bij aan de sociale cohesie doordat het beleid erop gericht is dat iedereen mee kan doen en dat cultuur en erfgoed bereikbaar zijn voor iedereen. Ook wordt de code diversiteit en inclusie gestimuleerd.

Kijk ook door de Sociale bril:

Het beleid wordt opgesteld in samenwerking met alle relevante stakeholders, die groepen inwoners vertegenwoordigen. Het Cultuur- en erfgoedbeleid zelf is gericht op alle inwoners en bezoekers van de provincie Utrecht. Voorbeelden hiervan zijn cultuureducatie voor alle Utrechtse scholieren, Fair Practice Code, de implementatie van het Verdrag van Faro, Publieksbereik erfgoed, Jeugdcultuurfonds en andere.

Participatie:

Voor de uitwerking van het programma wordt een participatieproces georganiseerd met alle relevante stakeholders. Dit betreffen onder meer branche- of koepelorganisaties die een groep inwoners/bepaalde doelgroep vertegenwoordigen, zoals een gemeente of Landschap Erfgoed Utrecht die als gesprekspartner van de provincie fungeren. Ook worden voor nieuw uit te werken thema's experts of betrokkenen uitgenodigd. PS wordt voor relevante bijeenkomsten uitgenodigd.

Financiële consequenties:

Bij de uitwerking zullen de bestaande financiële kaders worden gehanteerd. Voor het lopende beleid zijn structurele middelen opgenomen in de begroting binnen de beleidsdoelen 7.1 t/m 7.3. Daarnaast is in het coalitieakkoord gedeeltelijk ingespeeld op de nieuwe onderwerpen zoals hierboven genoemd: er zijn indicatief (extra) middelen opgenomen voor de structurele borging van de Hollandse Waterlinies (jaarlijks 1.000.000 euro), de inbedding van incidenteel beleid Cultuur en Erfgoed (jaarlijks 500.000 euro), Fair Practice Code (jaarlijks 200.000 euro), Cultuureducatie in VO/SO (jaarlijks 250.000 euro) en Erfgoedparels (jaarlijks 2.000.000 euro). Ook bieden andere onderdelen uit het Coalitieakkoord zoals laaggeletterdheid mogelijkheden om op aan te haken.

Eventuele wijzigingen in de middelen ten behoeve van het nieuwe Omgevingswetprogramma 2025-2028 komen terug in de P&C cyclus van 2024. Het zou kunnen dat de meerjarendoelen en indicatoren moeten worden aangepast. Tegelijkertijd volgen we belangrijke landelijke ontwikkelingen zoals de bevolkingsgroei en de grote transitieopgaven, waaronder de energietransitie en klimaatadaptatie. Mocht dit aanleiding geven tot nieuwe inzichten, dan komen we daarop terug in de komende beleidsperiode.

Vervolg:

Parallel aan de besluitvorming over de Kaderstelling, wordt een participatieproces georganiseerd voor alle relevante stakeholders. Ook PS wordt hiervoor uitgenodigd. Na de vaststelling van de Kaderstelling wordt een Ontwerp-Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed opgesteld dat in het eerste kwartaal van 2024 ter bespreking in de Commissie BEM wordt geagendeerd, met de mogelijkheid tot inspreken. Hierna volgt een

terinzageleggingsperiode. Medio 2024 stellen wij een Definitief Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed vast met een bijbehorende nota van beantwoording, die ter bespreking in de Commissie BEM worden geagendeerd.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen

Besluit

Besluit 15 november 2023 tot vaststelling van de Nadere Kadestelling Cultuur en Erfgoed t.b.v. het Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed 2025-2028

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 15 november 2023,

op het voorstel van Gedeputeerde Staten van 26-09-2023
met nummer UTSP-1070387110-323,
van afdeling SLO, team CER.

overwegende dat:

de Nadere Kaderstelling de inhoudelijke kaders biedt voor de uitwerking van het nieuwe Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed 2025-2028. Hiermee wordt recht gedaan aan alle relevante ontwikkelingen, als aanvulling op de Omgevingsvisie, voor het onderdeel Cultuur & Erfgoed.

besluiten:

De 'Nadere Kaderstelling Omgevingswetprogramma Cultuur & Erfgoed 2025-2028' vast te stellen als aanvulling op de kaders uit de Omgevingsvisie voor het onderdeel Cultuur & Erfgoed.

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Griffier,
mr. C.A. Peters